

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 25 października 2012 r. *

Swobodny przepływ osób — Artykuł 39 WE — Obywatel państwa członkowskiego poszukujący pracy w innym państwie członkowskim — Równość traktowania — Zasiłek absolwencki na rzecz młodych osób poszukujących pierwszej pracy — Przyznanie zasiłku uzależnione od warunku odbycia co najmniej sześcioletniej nauki w państwie przyjmującym

W sprawie C-367/11

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Cour de cassation (Belgia) postanowieniem z dnia 27 czerwca 2011 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 11 lipca 2011 r., w postępowaniu:

Déborah Prete

przeciwko

Office national de l'emploi,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: L. Bay Larsen, pełniący obowiązki prezesa czwartej izby, J.C. Bonichot, C. Toader, A. Prechal (sprawozdawca) oraz E. Jarašiūnas, sędziowie,

rzecznik generalny: P. Cruz Villalón,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając procedurę pisemną,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu D. Prete przez J. Oosterbosch, avocate,
- w imieniu rządu belgijskiego przez L. Van den Broeck oraz M. Jacobs, działające w charakterze pełnomocników, wspierane przez P.A. Foriersa, avocat,
- w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka oraz D. Hadrouška, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez V. Kreuzhitzta oraz G. Rozeta, działających w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: francuski.

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 19 lipca 2012 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 12 WE, 17 WE, 18 WE i 39 WE.
- 2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu między D. Prete a Office national de l'emploi (belgijskim krajowym urzędem pracy, zwanym dalej „ONEM”) w przedmiocie decyzji urzędu odmawiającej przyznania zainteresowanej zasiłku absolwenckiego przewidzianego przez ustawodawstwo belgijskie.

Uregulowanie belgijskie

- 3 Przepisy belgijskie przewidują przyznawanie młodym osobom, które zakończyły naukę i poszukują pierwszego zatrudnienia, zasiłku mającego na celu ułatwienie przejścia tych osób z etapu edukacji na rynek pracy, zwanego dalej „zasiłkiem absolwenckim”.
- 4 Artykuł 36 § 1 akapit pierwszy arrêté royal du 25 novembre 1991 portant réglementation du chômage (dekretu królewskiego z dnia 25 listopada 1991 r. w sprawie przepisów o bezrobociu) (*Moniteur belge* z dnia 31 grudnia 1991 r., s. 29888), zmienionego dekretem królewskim z dnia 11 lutego 2003 r. (*Moniteur belge* z dnia 19 lutego 2003 r., s. 8026), (zwanego dalej „dekretem królewskim”) stanowi:

„Aby ubiegać się o zasiłek absolwencki, młody pracownik musi spełnić następujące warunki:

[...]

- 2° a) ukończyć pełny cykl nauki na poziomie średnim wyższego stopnia lub trzeci rok pełnego cyklu nauczania na poziomie średnim technicznym, artystycznym lub zawodowym w placówce oświatowej prowadzonej, finansowanej albo uznawanej przez jedną ze wspólnot; lub
- b) otrzymać od właściwego organu wspólnoty dyplom lub świadectwo odpowiadające wykształceniu, o którym mowa w lit. a); lub

[...]

- h) ukończyć naukę lub szkolenie w innym państwie członkowskim Europejskiego Obszaru Gospodarczego, o ile spełnione są łącznie następujące warunki:

- młody pracownik przedstawi dokumenty, z których wynika, że nauka lub szkolenie były na takim samym poziomie i równoważne nauce lub szkoleniu wymienionym pod literami poprzednimi;
- w chwili składania wniosku o przyznanie zasiłku absolwenckiego młody pracownik ma status dziecka pozostającego na utrzymaniu pracowników migrujących w rozumieniu art. [39 WE], mających miejsce zamieszkania w Belgii; lub

[...]

- j) uzyskać dyplom lub tytuł wydany przez jedną ze wspólnot równoważny ze świadectwem określonym w lit. b) albo tytuł uprawniający do podjęcia studiów wyższych; litera ta znajduje zastosowanie jedynie wówczas, gdy ubiegający się odbył wcześniej przynajmniej sześć lat nauki w placówce oświatowej prowadzonej, uznawanej lub finansowanej przez jedną ze wspólnot.

[...]”.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

- 5 Déborah Prete, będąca obywatelką francuską, ukończyła naukę na poziomie średnim we Francji, gdzie w lipcu 2000 r. uzyskała maturę zawodową ze specjalizacją sekretarską. W czerwcu 2001 r. zawarła związek małżeński z obywatelem belgijskim i osiedliła się wraz z nim w Tournai (Belgia).
- 6 W dniu 1 lutego 2002 r. D. Prete zarejestrowała się jako osoba poszukująca pracy w ONEM. W dniu 1 czerwca 2003 r. złożyła do ONEM wnioski o zasiłek absolwencki.
- 7 Decyzją z dnia 11 września 2003 r. ONEM odmówił uwzględnienia tego wniosku na tej podstawie, że przed uzyskaniem dyplomu ukończenia nauki na poziomie średnim D. Prete nie pobierała przez co najmniej sześć lat nauki w placówce oświatowej znajdującej się w Belgii, czego wymaga art. 36 § 1 akapit pierwszy pkt 2 lit. j) dekretu królewskiego.
- 8 Wniesiona przez D. Prete skarga na tę decyzję została uwzględniona przez tribunal du travail de Tournai (sąd pracy w Tournai), który orzeczeniem z dnia 19 grudnia 2008 r. uznał, że zainteresowanej przysługuje prawo do zasiłku absolwenckiego.
- 9 Wskutek środka odwoławczego wniesionego przez ONEM wspomniane orzeczenie zostało zmienione wyrokiem z dnia 25 lutego 2010 r. przez cour de travail de Mons (trybunał pracy w Mons). Wspomniany sąd orzekł, że D. Prete nie przysługuje prawo do zasiłku absolwenckiego, uściślając w szczególności w tym względzie, że zainteresowana nie może wywodzić tego prawa ani z art. 39 WE, ani z art. 18 WE.
- 10 Na poparcie skargi kasacyjnej wniesionej na wspomniany wyrok do Cour de cassation (sądu kasacyjnego) D. Prete podnosi w szczególności, że wyrok ten narusza prawa przysługujące obywatelom Unii Europejskiej na podstawie art. 12 WE, 17 WE oraz 18 WE i, stosownie do okoliczności, art. 39 WE.
- 11 Cour de cassation zauważa, że w zaskarżonym wyroku stwierdzono, iż warunek określony w art. 36 § 1 akapit pierwszy pkt 2 lit. j) dekretu królewskiego został wprowadzony do tego dekretu w celu zapewnienia, że istnieje rzeczywisty związek między osobą ubiegającą się o zasiłek absolwencki a danym geograficznie określonym rynkiem pracy. Zwraca ponadto uwagę, że zgodność z prawem takiego celu została uznana przez Trybunał, w szczególności w wyroku z dnia 11 lipca 2002 r. w sprawie C-224/98 D’Hoop, Rec. s. I-6191.
- 12 W skardze kasacyjnej D. Prete podnosi jednak, że ze względu na zbyt ogólny i wyłączny charakter wspomniany warunek wykracza poza to, co konieczne w stosunku do wspomnianego celu, tak iż w okolicznościach niniejszej sprawy powinien on być zostać pominięty przez cour de travail de Mons. Wspomniany sąd, do którego należało sprawdzenie, czy zarejestrowanie się przez D. Prete w urzędzie zatrudnienia w charakterze osoby poszukującej pracy oraz jej osiedlenie się w Belgii w następstwie zawarcia związku małżeńskiego z obywatelem Belgii mogły ustanowić wymagane powiązanie z belgijskim rynkiem pracy, zdaniem D. Prete niesłusznie wywnioskował, że tak nie było, i odmówił przyznania jej zasiłku absolwenckiego. Wykluczenie możliwości uzyskania przez D. Prete wspomnianego zasiłku pozostaje bez związku z troską o zapobieganie przemieszczaniu się wyłącznie

w celu skorzystania z takiego zasiłku i narusza prawo zainteresowanej do poszanowania jej życia rodzinnego i zasadę prawa wspólnotowego wymagającą, by każde państwo członkowskie zapewniło optymalne warunki do integracji rodziny pracownika wspólnotowego.

13 W tym kontekście Cour de cassation postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 12 [WE], 17 [WE], 18 [WE] oraz, stosownie do okoliczności, art. 39 [WE] sprzeciwiają się przepisowi prawa krajowego takiemu jak art. 36 § 1 akapit pierwszy pkt 2 lit. j) [dekretu królewskiego], który uzależnia uzyskanie prawa do zasiłku absolwenckiego przez młodego obywatela Unii [...] niebędącego pracownikiem w rozumieniu art. 39 [WE], który ukończył naukę na poziomie szkoły średniej w Unii [...], lecz nie w placówce oświatowej prowadzonej, finansowanej albo uznawanej przez jedną z wspólnot [Królestwa] Belgii, i który uzyskał świadectwo wydane przez jedną z tych wspólnot stwierdzające równoważność takiej nauki ze świadectwem ukończenia nauki wydawanym przez właściwą komisję jednej z tych wspólnot po ukończeniu nauki w tych belgijskich placówkach oświatowych lub też świadectwo uprawniające do podjęcia studiów wyższych, od warunku wcześniejszego ukończenia przez niego sześciolletniej nauki w placówce oświatowej prowadzonej, finansowanej albo uznawanej przez jedną z wspólnot [Królestwa] Belgii, jeżeli ten warunek jest wyłączny i bezwzględny?

2) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej, czy okoliczności, że absolwent, o którym mowa w pytaniu pierwszym, który nie ukończył sześciolletniej nauki w belgijskiej placówce oświatowej, mieszka w Belgii ze swoim belgijskim współmałżonkiem i jest zarejestrowany jako osoba poszukująca zatrudnienia w belgijskim urzędzie zatrudnienia, stanowią okoliczności, które należy uwzględnić w celu dokonania oceny związku pomiędzy absolwentem a belgijskim rynkiem pracy w świetle art. 12 [WE], 17 [WE], 18 [WE] i, stosownie do okoliczności, art. 39 [WE]? W jakiej mierze należy uwzględnić okres zamieszkania, czas trwania związku małżeńskiego i czas zarejestrowania w charakterze osoby poszukującej zatrudnienia?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

14 Przedkładając te dwa pytania, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 12 WE, 17 WE, 18 WE lub, w razie potrzeby, art. 39 WE należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwiają się one przepisowi, takiemu jak rozpatrywany w postępowaniu przed sądem krajowym, uzależniającemu prawo do zasiłku absolwenckiego przysługującego młodym osobom poszukującym pierwszej pracy od warunku odbycia przez zainteresowanego co najmniej sześciolletniej nauki w placówce oświatowej przyjmującego państwa członkowskiego – przy uwzględnieniu zbyt wyłącznego charakteru takiego warunku, w szczególności w zakresie, w jakim stoi on na przeszkodzie możliwości przyznania wspomnianego zasiłku młodej kobiecie, obywatelce innego państwa członkowskiego, która choć nie odbyła nauki w takiej placówce, znajduje się w sytuacji, w której zawarła związek małżeński z obywatelem przyjmującego państwa członkowskiego, zamieszkuje z nim we wspomnianym państwie członkowskim i zarejestrowała się jako osoba poszukująca pracy w urzędzie zatrudniania tegoż państwa. W tym względzie wspomniany sąd stara się w szczególności ustalić, czy okoliczności charakteryzujące w opisany sposób wspomnianą sytuację powinny istotnie być wzięte pod uwagę dla celów sprawdzenia istnienia rzeczywistego związku pomiędzy zainteresowanym a rynkiem pracy przyjmującego państwa członkowskiego.

Uwagi wstępne

15 Na wstępie należy zauważyć, że spór przed sądem krajowym dotyczy decyzji z dnia 11 września 2003 r., w której oddalono wniosek D. Prete o przyznanie jej zasiłku absolwenckiego, poczynawszy od dnia 1 czerwca 2003 r.

- 16 Wynika z tego, że przepisy traktatu, do których należy się odnieść w niniejszej sprawie, to przepisy traktatu WE w brzmieniu wynikającym z traktatu z Nicei.
- 17 Trzeba także zauważyć, że sąd odsyłający w zadanych pytaniach odnosi się do art. 12 WE, 17 WE i 18 WE oraz, stosownie do okoliczności, do art. 39 WE.
- 18 W tym względzie należy przypomnieć przede wszystkim, iż z utrwalonego orzecznictwa wynika, że art. 12 WE, który ustanawia ogólną zasadę zakazu wszelkiej dyskryminacji ze względu na przynależność państwową, może być stosowany samodzielnie wyłącznie w sytuacjach podlegających prawu Unii, w odniesieniu do których traktat nie zawiera szczególnych przepisów o zakazie dyskryminacji (zob. w szczególności wyroki: z dnia 30 maja 1989 r. w sprawie 305/87 Komisja przeciwko Grecji, Rec. s. 1461, pkt 13; z dnia 12 maja 1998 r. w sprawie C-336/96 Gilly, Rec. s. I-2793, pkt 37; z dnia 26 listopada 2002 r. w sprawie C-100/01 Oteiza Olazabal, Rec. s. I-10981, pkt 25; a także z dnia 15 września 2011 r. w sprawie C-240/10 Schulz-Delzers i Schulz, Zb.Orz. s. I-8531, pkt 29).
- 19 Zasada niedyskryminacji została zaś wprowadzona w życie – w dziedzinie swobodnego przepływu pracowników – przez art. 39 WE oraz przez akty prawa wtórnego, a w szczególności przez rozporządzenie Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty (Dz.U. L 257, s. 2) (zob. w szczególności ww. wyroki: w sprawie Komisja przeciwko Grecji, pkt 12; w sprawie Gilly, pkt 38; wyrok z dnia 23 marca 2004 r. w sprawie C-138/02 Collins, Rec. s. I-2703, pkt 55; a także ww. wyrok w sprawie Schulz-Delzers i Schulz, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 20 Co się tyczy art. 18 WE, który formułuje w sposób ogólny prawo każdego obywatela Unii do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium państw członkowskich, z utrwalonego orzecznictwa podobnie wynika, że przepis ten znajduje swoje uszczegółowienie w art. 39 WE w odniesieniu do swobodnego przepływu pracowników (zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie Oteiza Olazabal, pkt 26; wyrok z dnia 11 września 2007 r. w sprawie C-287/05 Hendrix, Zb.Orz. s. I-6909, pkt 61; a także ww. wyrok w sprawie Schulz-Delzers i Schulz, pkt 30).

W przedmiocie stosowania art. 39 WE

- 21 Artykuł 39 ust. 2 WE stanowi, że swobodny przepływ pracowników obejmuje zniesienie wszelkiej dyskryminacji ze względu na przynależność państwową między pracownikami państw członkowskich w zakresie zatrudnienia, wynagrodzenia i innych warunków pracy.
- 22 Artykuł 39 ust. 3 WE przyznaje w szczególności obywatelom państw członkowskich prawo do swobodnego przemieszczania się na terytorium innych państw członkowskich oraz prawo do osiedlenia się w celu poszukiwania tam pracy. I tak, obywatele państwa członkowskiego poszukujący pracy w innym państwie członkowskim podlegają zakresowi stosowania art. 39 WE i korzystają w związku z tym z prawa do równego traktowania, o którym mowa w art. 39 ust. 2 WE (zob. ww. wyrok w sprawie Collins, pkt 56, 57).
- 23 Z orzecznictwa Trybunału wynika w tym względzie, że aby ustalić zakres prawa osób poszukujących zatrudnienia do równego traktowania, należy zasadę tę interpretować w świetle innych przepisów prawa Unii, w szczególności w świetle art. 12 WE (ww. wyrok w sprawie Collins, pkt 60).
- 24 Obywatele Unii, którzy legalnie zamieszkują na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego, mogą bowiem powołać się na art. 12 WE we wszystkich sytuacjach, które *ratione materiae* pozostają we właściwości prawa Unii. Status obywatela Unii powinien stanowić podstawowy status obywateli państw członkowskich, pozwalający tym spośród nich, którzy znajdują się w tej samej sytuacji, na

korzystanie – z zastrzeżeniem wyjątków wyraźnie w tym względzie przewidzianych – z takiego samego traktowania z punktu widzenia prawa bez względu na ich przynależność państwową (zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie Collins, pkt 61 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 25 Trybunał uściślił zatem w tym względzie, że biorąc pod uwagę ustanowienie obywatelstwa Unii oraz wykładnię orzecniczą prawa do równego traktowania przysługującego obywatelom Unii, nie można wyłączyć z zakresu stosowania art. 39 ust. 2 WE, który wyraża podstawową zasadę równego traktowania gwarantowaną art. 12 WE, świadczenia pieniężnego mającego na celu ułatwienie dostępu do zatrudnienia na rynku pracy państwa członkowskiego (zob. ww. wyrok w sprawie Collins, pkt 63; wyrok z dnia 15 września 2005 r. w sprawie C-258/04 Ioannidis, Zb.Orz. s. I-8275, pkt 22).
- 26 Jak wiadomo, zasiłki absolwenckie ustanowione przepisami krajowymi będącymi przedmiotem sprawy przed sądem krajowym stanowią świadczenia socjalne mające na celu ułatwienie osobom młodym przejścia z etapu edukacji na rynek pracy (zob. w szczególności ww. wyroki: w sprawie D’Hoop, pkt 38; w sprawie Ioannidis, pkt 23).
- 27 Wiadomo również, że w dniu złożenia wniosku o przyznanie takiego zasiłku D. Prete była obywatelką państwa członkowskiego poszukującą, po zakończeniu nauki, pracy w innym państwie członkowskim.
- 28 W tych okolicznościach zainteresowana ma w pełni prawo powoływać się na art. 39 WE, twierdząc, że nie może być traktowana w sposób dyskryminujący ze względu na swoje obywatelstwo w odniesieniu do możliwości otrzymania zasiłku absolwenckiego (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Ioannidis, pkt 25).

W przedmiocie istnienia odmiennego traktowania

- 29 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem zasada równego traktowania, zapisana w art. 39 WE, zabrania nie tylko jawnej dyskryminacji ze względu na przynależność państwową, ale również wszelkich ukrytych form dyskryminacji, które poprzez stosowanie innych kryteriów rozróżniających powodują de facto ten sam skutek (zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie Ioannidis, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 30 Przepisy rozpatrywane w postępowaniu przed sądem krajowym wprowadzają odmienne traktowanie w zależności od tego, czy młode osoby poszukujące pierwszej pracy mogą czy nie mogą wykazać, że ukończyły co najmniej sześćoiletnią naukę na poziomie średnim w belgijskiej placówce oświatowej.
- 31 Warunek związany z koniecznością odbycia nauki w placówce oświatowej przyjmującego państwa członkowskiego może zaś ze względu na swoją naturę łatwiej zostać spełniony przez obywateli krajowych i może z tego względu działać przede wszystkim na szkodę obywateli innych państw członkowskich (zob. analogicznie ww. wyrok w sprawie Ioannidis, pkt 28).

W przedmiocie uzasadnienia odmiennego traktowania

- 32 Jak wynika z orzecznictwa Trybunału, odmienne traktowanie – takie jak określone powyżej – może być uzasadnione jedynie w przypadku, gdy opiera się na obiektywnie uzasadnionych przesłankach niezależnych od przynależności państwowej zainteresowanych oraz jest proporcjonalne do uzasadnionego celu realizowanego przez prawo krajowe (zob. w szczególności ww. wyroki: w sprawie D’Hoop, pkt 36; w sprawie Collins, pkt 66; a także w sprawie Ioannidis, pkt 29).
- 33 W tym względzie i w odniesieniu do zasiłków takich jak rozpatrywane w postępowaniu przed sądem krajowym, mających na celu ułatwienie osobom młodym przejścia z etapu edukacji na rynek pracy, Trybunał orzekł, iż ustawodawca krajowy ma prawo dążyć do zapewnienia, że istnieje rzeczywisty

związek między osobą ubiegającą się o wspomniany zasiłek a geograficznie określonym rynkiem pracy, na którym poszukuje ona zatrudnienia (zob. w szczególności ww. wyroki: w sprawie D’Hoop, pkt 38; w sprawie Collins, pkt 67, 69; a także w sprawie Ioannidis, pkt 30).

- 34 Co do wymogu proporcjonalności należy przypomnieć, że Trybunał orzekł już, iż sam tylko warunek dotyczący miejsca uzyskania świadectwa ukończenia nauki w szkole średniej – taki, jaki zawarty jest w art. 36 § 1 akapit pierwszy pkt 2 lit. a) dekretu królewskiego – ma charakter zbyt ogólny i wyłączny, jako że uprzywilejowuje w sposób niesłuszny jedną okoliczność, która może nie być reprezentatywna dla rzeczywistego stopnia powiązania osoby ubiegającej się o zasiłek z geograficznie określonym rynkiem pracy, wykluczając wszelkie inne elementy reprezentatywne dla tego powiązania. Trybunał wyniósł z tego, że wspomniany warunek wykracza tym samym poza zakres konieczny do osiągnięcia zamierzonego celu (zob. ww. wyroki: w sprawie D’Hoop, pkt 39; w sprawie Ioannidis, pkt 31).
- 35 Z postanowienia odsyłającego wynika, że to w celu zaradzenia tej sytuacji sporny warunek, alternatywny wobec warunku związanego z miejscem uzyskania dyplomu i dotyczący wymogu odbycia przynajmniej sześciu lat nauki w placówce oświatowej prowadzonej, finansowanej lub uznawanej przez jedną ze wspólnot belgijskich, został wprowadzony do art. 36 § 1 akapit pierwszy pkt 2 lit. j) dekretu królewskiego.
- 36 W swoich uwagach przedstawionych Trybunałowi rząd belgijski potwierdza, że sporny warunek ma na celu zapewnienie istnienia rzeczywistego związku pomiędzy osobą ubiegającą się o wspomniany zasiłek a belgijskim rynkiem pracy, i podnosi, iż taki warunek spełnia wymogi wynikające z zasady proporcjonalności, podkreślając w szczególności w tym względzie, że liczba lat nauki wymaganych przez ten warunek nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia omawianego celu.
- 37 W niniejszym przypadku nie wydaje się jednak konieczne, by Trybunał wypowiedział się co do kwestii, czy wspomniany warunek narusza w odpowiednim przypadku zasadę proporcjonalności ze względu na wymagany w ten sposób okres trwania nauki.
- 38 Jak bowiem wynika z okoliczności sprawy przed sądem krajowym, D. Prete nie ukończyła ani jednego roku nauki w Belgii, a zatem i tak by odmówiono jej przyznania zasiłku absolwenckiego, gdyby sporny warunek wymagał, by zainteresowana była w stanie wykazać, że odbywała naukę w belgijskiej placówce oświatowej przez okres krótszy niż sześć lat, zresztą bez względu na długość tego krótszego okresu.
- 39 Wystarczy zatem, by Trybunał zbadał kwestię, czy ewentualne stwierdzenie niezgodności przepisów krajowych rozpatrywanych w postępowaniu przed sądem krajowym z art. 39 WE może wynikać z okoliczności, że przewidując warunek związany z koniecznością odbycia nauki w placówce belgijskiej, wspomniane przepisy w rezultacie wykluczają wzięcie pod uwagę okoliczności, które chociaż niezwiązane z miejscem odbywania nauki, byłyby równie reprezentatywne dla istnienia rzeczywistego związku pomiędzy zainteresowaną osobą a danym geograficznie określonym rynkiem pracy.
- 40 Co się tyczy w tym względzie okoliczności właściwych dla sprawy przed sądem krajowym, należy przypomnieć, że sprawa ta dotyczy obywatelki państwa członkowskiego, która zamieszkuje od około dwóch lat w przyjmującym państwie członkowskim w następstwie zawarcia związku małżeńskiego z obywatelem tegoż państwa członkowskiego i która jest zarejestrowana od szesnastu miesięcy jako osoba poszukująca pracy w urzędzie zatrudnienia tegoż państwa członkowskiego, przy czym wykazuje się ona, jak wynika z akt sprawy przedstawionych Trybunałowi, rzeczywistą aktywnością w poszukiwaniu pracy.
- 41 Rząd belgijski podnosi co do tych różnych względów, że związek małżeński zawarty z obywatelem przyjmującego państwa członkowskiego i następujące przeniesienie miejsca zamieszkania do tego państwa stanowią okoliczności życia prywatnego bez związku z rynkiem pracy tego państwa. Zarejestrowanie się jako osoba poszukująca pracy stanowi zwykłą formalność administracyjną, której

łatwo można dopełnić. Zdaniem tego rządu okoliczności te nie oznaczają w rezultacie – w odniesieniu w szczególności do osoby osiedlającej się podobnie jak D. Prete w regionie graniczącym z państwem członkowskim, w którym odbyła naukę i, co za tym idzie, w którym jest naturalnie bardziej przygotowana do wejścia na rynek pracy – że zainteresowana może mieć na uwadze jedynie rynek pracy państwa przyjmującego.

- 42 W ramach podziału kompetencji przewidzianego w art. 267 TFUE to zasadniczo do sądu krajowego należy czuwanie nad przestrzeganiem zasady proporcjonalności (zob. w szczególności wyrok z dnia 19 marca 2002 r. w sprawie C-476/99 Lommers, Rec. s. I-2891, pkt 40). Także do sądów krajowych należy w tym kontekście stwierdzenie, czy okoliczności właściwe dla danego przypadku poświadczają istnienie rzeczywistego związku z danym rynkiem pracy (zob. podobnie wyrok z dnia 4 czerwca 2009 r. w sprawach połączonych C-22/08 i C-23/08 Vatsouras i Koupatantze, Zb.Orz. s. I-4585, pkt 41).
- 43 Jednakże z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika również, że jego rolą jest dostarczenie sądowi krajowemu wszystkich elementów wykładni prawa Unii, które mogą być mu pomocne w dokonaniu oceny zgodności środka krajowego z tym prawem w celu wydania wyroku w rozpatrywanej przez niego sprawie. W niniejszym przypadku sąd odsyłający podniósł różne konkretne kwestie, na które należy udzielić odpowiedzi (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Lommers, pkt 40).
- 44 W tym kontekście należy stwierdzić, że z zastrzeżeniem ostatecznej oceny stanu faktycznego, należącej, jak właśnie przypomniano, do sądów krajowych, okoliczności takie jak opisane w pkt 40 niniejszego wyroku wydają się – jak również podniósł rzecznik generalny w pkt 48 i 49 opinii – rzeczywiście umożliwiać ustalenie istnienia rzeczywistego związku z rynkiem pracy przyjmującego państwa członkowskiego, i to nawet pomimo tego, że zainteresowana nie odbyła nauki w placówce oświatowej w tymże państwie.
- 45 W tym względzie należy przede wszystkim odrzucić argumentację przedstawioną przez rząd belgijski, zgodnie z którą osoba taka jak D. Prete, ze względu w szczególności na to, że mieszka blisko granicy państwa członkowskiego, w którym ukończyła naukę, w sposób bardziej naturalny będzie się skłaniać ku wejściu na rynek pracy wspomnianego państwa, z którym wykazuje związek. Po pierwsze, należy zauważyć, że wiedza zdobyta przez uczącego się podczas nauki nie przesądza o przypisaniu go co do zasady do danego geograficznego rynku pracy (zob. podobnie wyrok z dnia 15 marca 2005 r. w sprawie C-209/03 Bidar, Zb.Orz. s. I-2119, pkt 58). Po drugie, należy stwierdzić, że okoliczności podniesione w ten sposób przez rząd belgijski w celu uzasadnienia istnienia ewentualnego związku pomiędzy zainteresowaną a francuskim rynkiem pracy nie są w stanie w każdym razie zapobiec powstaniu ponadto takiego związku z belgijskim rynkiem pracy w okolicznościach takich jak rozpatrywane w postępowaniu przed sądem krajowym.
- 46 Następnie należy przypomnieć, że w tym ostatnio wymienionym zakresie z orzecznictwa Trybunału wynika, iż istnienie takiego rzeczywistego związku z rynkiem pracy państwa członkowskiego można zweryfikować w szczególności poprzez stwierdzenie, że dana osoba przez odpowiednio długi okres rzeczywiście szukała pracy w odnośnym państwie członkowskim (ww. wyroki: w sprawie Collins, pkt 70; a także w sprawach połączonych Vatsouras i Koupatantze, pkt 39).
- 47 Trybunał również uznał, że samo zamieszkiwanie w państwie członkowskim także może w odpowiednim przypadku ustanawiać rzeczywiste powiązanie z rynkiem pracy przyjmującego państwa członkowskiego, uściślając ponadto, że jeżeli spełnienie warunku powiązania wiąże się z wymogiem okresu zamieszkania, wymóg ten nie może wykraczać poza to, co konieczne, aby organy krajowe mogły sprawdzić, że zainteresowana osoba rzeczywiście poszukuje zatrudnienia na rynku pracy przyjmującego państwa członkowskiego (ww. wyrok w sprawie Collins, pkt 72).

- 48 Wreszcie okoliczność, że skarżąca w postępowaniu przed sądem krajowym, korzystając ze swobody przemieszczania się zagwarantowanej obywatelom Unii przez art. 18 WE, przeniosła się do przyjmującego państwa członkowskiego w celu ustanowienia tam wspólnego miejsca zamieszkania po zawarciu związku małżeńskiego z obywatelem wspomnianego państwa członkowskiego, nie może tym bardziej być pomijana przy dokonywaniu oceny, czy D. Prete wykazuje rzeczywisty związek z rynkiem pracy wspomnianego państwa członkowskiego.
- 49 W tym kontekście należy w istocie przypomnieć, po pierwsze, i jak już podkreślono w pkt 25 niniejszego wyroku, że to biorąc pod uwagę ustanowienie obywatelstwa Unii oraz wykładnię orzeczniczą prawa do równego traktowania przysługującego obywatelom Unii, Trybunał uznał, iż nie można wyłączyć z zakresu stosowania art. 39 ust. 2 WE świadczenia pieniężnego mającego na celu ułatwienie dostępu do zatrudnienia na rynku pracy państwa członkowskiego.
- 50 Po drugie, okoliczności wynikające z sytuacji rodzinnej, w jakiej znajduje się osoba ubiegająca się o zasiłek absolwencki, mogą także przyczyniać się do ustalenia rzeczywistego związku pomiędzy tą osobą a przyjmującym państwem członkowskim (zob. podobnie wyrok z dnia 21 lipca 2011 r. w sprawie C-503/09 Stewart, Zb.Orz. s. I-6497, pkt 100). W tym względzie istnienie ścisłych więzi, w szczególności o charakterze osobistym, z przyjmującym państwem członkowskim, w którym zainteresowana w następstwie zawarcia związku małżeńskiego z obywatelem wspomnianego państwa członkowskiego osiedliła się i od tej pory stale przebywa, może przyczyniać się do powstania trwałego związku pomiędzy zainteresowaną a nowym państwem członkowskim osiedlenia, łącznie z rynkiem pracy tegoż państwa (zob. podobnie wyrok z dnia 22 września 1988 r. w sprawie 236/87 Bergemann, Rec. s. 5125, pkt 20–22).
- 51 Z powyższych rozważań wynika, iż okoliczności charakteryzujące w opisany sposób sprawę przed sądem krajowym stanowią konkretną ilustrację tego, że warunek taki jak określony w art. 36 § 1 akapit pierwszy pkt 2 lit. j) dekretu królewskiego – w zakresie, w jakim stoi on na przeszkodzie uwzględnieniu innych elementów potencjalnie reprezentatywnych dla rzeczywistego stopnia powiązania osoby ubiegającej się o zasiłek absolwencki z danym geograficznie określonym rynkiem pracy – wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia zamierzonego przez niego celu.
- 52 W świetle całości powyższych rozważań na postawione pytania należy odpowiedzieć, że art. 39 WE sprzeciwia się przepisowi krajowemu, takiemu jak rozpatrywany w postępowaniu przed sądem krajowym, uzależniającemu prawo do zasiłku absolwenckiego przysługującego młodym osobom poszukującym pierwszej pracy od warunku odbycia przez zainteresowanego co najmniej sześcioletniej nauki w placówce oświatowej przyjmującego państwa członkowskiego w zakresie, w jakim wspomniany warunek stoi na przeszkodzie uwzględnieniu innych reprezentatywnych elementów właściwych dla ustalenia istnienia rzeczywistego związku między osobą ubiegającą się o zasiłek absolwencki a danym geograficznie określonym rynkiem pracy i wykracza z tego względu poza to, co jest konieczne do osiągnięcia zamierzonego przez wspomniany przepis celu polegającego na zagwarantowaniu istnienia takiego związku.

W przedmiocie kosztów

- 53 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 39 WE sprzeciwia się przepisowi krajowemu, takiemu jak rozpatrywany w postępowaniu przed sądem krajowym, uzależniającemu prawo do zasiłku absolwenckiego przysługującego młodym osobom poszukującym pierwszej pracy od warunku odbycia przez zainteresowanego co najmniej sześcioletniej nauki w placówce oświatowej przyjmującego państwa członkowskiego w zakresie, w jakim wspomniany warunek stoi na przeszkodzie uwzględnieniu innych reprezentatywnych elementów właściwych dla ustalenia istnienia rzeczywistego związku między osobą ubiegającą się o zasiłek absolwencki a danym geograficznie określonym rynkiem pracy i wykracza z tego względu poza to, co jest konieczne do osiągnięcia zamierzonego przez wspomniany przepis celu polegającego na zagwarantowaniu istnienia takiego związku.

Podpisy